

หมอปัตต์เล็กกับกรุงสยาม และอเมริกันชนแรก

หนังสือเล่มนี้พิมพ์มาแล้วสองครั้ง ฉบับพิมพ์ครั้งที่สองนั้น ทางมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ได้นำไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งยังสวดิผู้เขียนว่า “—The author is a wellknown writer of novels, comedies, biographies, and histories.” ในการพิมพ์ครั้งที่สามนี้ ผู้เขียนได้ “..ค้นคว้าต่อเติมใหม่ ยืดยาวไปกว่าเก่า..” และนำเรื่อง *อเมริกันชนแรก* ซึ่งเพิ่งเขียนขึ้นมา รวมตีพิมพ์เข้าด้วยกัน

ในภาคแรกว่าด้วยหมอปัตต์เล็กกับกรุงสยามนั้นผู้เขียนจับเรื่องตั้งแต่หมอกิสลับ (Carl Friederick Augustus Gutzluff ในหนังสือพิมพ์สับสนเป็น Carl Augustus Friedrich Gutzluff) ชาวเยอรมัน และหมอดอมลิน (Jacob Tomlin) ชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ พ.ศ.2371 จนกระทั่ง American Board of Commissioner of Foreign Missions ส่งมิชชันนารีเข้ามาบางกอกเป็นชุดที่สามเมื่อปี 2378 ซึ่งในชุดนี้ หมอปัตต์เล็กได้ร่วมเดินทางเข้ามาด้วย น่าสังเกตว่า ผู้เขียนเขียนชื่อจริงของหมอปัตต์เล็กผิดอย่างไม่น่าเชื่อ กล่าวคือ เขียนชื่อ Dan (iel) Beach Bradley เป็น Danbeach Bladlay (หน้า 15)

เนื้อหาส่วนใหญ่ในภาคแรกนี้เน้นหนักแต่กรณีกิจของหมอปัตต์เล็กที่มีต่อกรุงสยาม นับแต่การนำกิจการแพทย์อย่างยุโรปเข้ามาเผยแพร่ เริ่มด้วยการตั้งโอสถศาลาที่วัดเกาะรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่คนทั่วไป แรกทีเดียวมีแต่คนไข้ชาวจีน มาภายหลังจึงมีคนไทยยอมให้หมอปัตต์เล็กรักษา จนชั้นขุนนางผู้ใหญ่อันมีเจ้าพระยาภัยไณฤทธิ (หน้า 35) พระยาพิพัฒน์โกษา (หน้า 46) เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย ณ นคร หน้า 52) ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ มีเจ้าฟ้าน้อย หรือพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (หน้า 37) สมเด็จพระศรีสุทรเยนทราบรมราชินี (หน้า 41-5) และเจ้าฟ้ามงกุฎ (หน้า 49) เป็นอาทิ ยินยอมและทรงยินยอมให้หมอปัตต์เล็กดูแลโรคภัยหมอปัตต์เล็กรักษาโรคได้ชงัดนัก “..คนทั้งปวงจึงสรรเสริญปลัดเล็กน้อออกอ้ออิงไปด้วยว่าวางยา ก็เก่ง แลส่วนใจคอก็ดี ผิดกว่าฝรั่งทั้งปวง ที่มักจะเข้าโมโหโง่โง่อยู่รำไป..” (หน้า 41) ทั้ง “..แก่เป็นหมอย่างเก่ง นอกจากว่าจะเป็หมอยาแล้ว หมอถอนฟันคนหมอปัตต์เล็กก็ทำได้” (หน้า 17) หมอปัตต์เล็ก นอกจากจะเป็นหมอฝรั่ง ปริญญา เอ็ม.ดี. ที่มาเมืองไทยก่อนใครๆ แล้ว ยังเป็นคนแรกที่เริ่มทำการผ่าตัดในเมืองไทย เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2379 (หน้า 68) และเป็นหมอกคนแรกที่ริเริ่มการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษในปี 2380 (หน้า 75) ไม่แต่กรณีกิจด้านการแพทย์เท่านั้น หมอ

* ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับนิสิตนักศึกษา 4 (กรกฎาคม 2510) หน้า 86-88

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง *หมอปัตต์เล็กกับกรุงสยาม และอเมริกันชนแรก* แต่งโดยนายหนหวย ฉบับพิมพ์ครั้งที่สาม พ.ศ. 2508 446 หน้า มีภาพประกอบ ราคา 35 บาท

ปลัดเลียงได้มีส่วนในการทำให้กิจการด้านการพิมพ์ในเมืองไทยเจริญยิ่งขึ้นเป็นลำดับมาก อาทิ การซื้อลิขสิทธิ์นิตราศลอนดอนเป็นครั้งแรก (หน้า 99) การตีพิมพ์หนังสือสมุดไทยต่างๆ และการออกหนังสือพิมพ์บางกอกกรีคอร์เดอร์เป็นครั้งแรก ปรากฏว่า “..หมอปปลัดเลเป็นเอดิเตอร์ที่มีปากกาคมอย่างยิ่งผู้หนึ่ง แกมิได้มีความเกรงกลัวใครเลย หากผู้ใดทำผิดหรือทำชั่วให้ปรากฏ แกเป็นต้องลงหนังสือพิมพ์ตีเตือนเอาจริงๆ คนที่มีความกล้าถึงเพียงนี้สมัยโน้น นอกจากหมอปปลัดเลหาไม่..” (หน้า 114) แม้จนพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นถาวรยศเทียวเสวยสุรามาย หมอปปลัดเลก็นำเอามาเขียนตีเตือน (หน้า 122) ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ออกหมายประกาศห้ามมิให้ฝ่ากรมหมื่นถาวรยศ แลกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชาที่วัง นอกจากผู้ที่เป็นข้าในกรม (หน้า 155) ข้อที่น่าสรรเสริญหมอปปลัดเลยิ่งก็คือ “..ปลัดเลมิได้เขียนเกลี้ยกล่อมผู้คนด้วยเรื่องศาสนาของแกลงในหนังสือพิมพ์เลยแม้แต่น้อย แกมุ่งหน้าที่จะให้หนังสือพิมพ์ของแกมีคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองของเราจริงๆ..” (หน้า 129) แต่ในที่สุดบางกอกกรีคอร์เดอร์ก็ต้องเลิกกิจการ เพราะหมอปปลัดเลไปเขียนตีเตือนมองซอร์โอบะเร กรุงสตุลฝรั่งเศส จนตัวเองถูกฟ้อง (หน้า 131)

น่าสังเกตว่าโครงเรื่องหมอปปลัดเลกับกรุงสยามนี้ผู้เขียนได้อาศัยจดหมายเหตุรายวันหมอปปลัดเล (ประชุมพงศาวดารภาค 12) เป็นพื้น ทั้งนี้โดยค้นหารายละเอียดจากหนังสืออื่นๆ ประกอบ แต่น่าเสียดายที่ผู้เขียนกล่าวถึงหมอปปลัดเลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกรุงสยามเท่านั้น หมอปปลัดเลเป็นลูกเต้าเหล่าใคร ดำเนินชีวิตอย่างไรก่อนเข้ามากรุงสยาม แม้จนหมอปปลัดเลเกิดปีใด ผู้เขียนก็มิได้กล่าวไว้ เรื่องราวส่วนตัวหมอปปลัดเลผู้เขียนก็กล่าวอย่างรวบรัด (หน้า 184-191) จนยากที่จะทราบได้ว่า หมอปปลัดเลมิอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพเช่นไร ทราบแต่เพียงว่า หมอปปลัดเลเป็น ‘คนดี’ ตามที่ผู้เขียนย้ำไว้ตลอดเรื่องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าผู้เขียนจะพากเพียรติดต่อสอบถาม ดร.วิลเลียม แอล. แบรดเลย์ (William L. Bradley) เหลนของหมอปปลัดเล ซึ่งเคยเป็นอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็คงจะได้หลักฐานและข้อเท็จจริงมาเขียนเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้นได้ไม่มากนักน้อย

ผู้เขียนกล่าวถึงบทบาทของหมอปปลัดเลในด้านภาษาอังกฤษว่า หมอปปลัดเลได้ช่วยสอนภาษาอังกฤษแก่คนไทย และแต่งบทสนทนาภาษาอังกฤษตีพิมพ์ในบางกอกกรีคอร์เดอร์ (หน้า 172) แต่ดูเหมือนว่า ผู้เขียนจะลืมกล่าวถึงบทบาทอันสำคัญยิ่งยวดของหมอปปลัดเลในด้านภาษาไทย เพราะหมอปปลัดเลเป็นคนแรกที่ได้แต่งพจนานุกรมไทย โดยให้ชื่อหนังสือว่า *Dictionary of the Siamese Language* หรือ *อักษรภิธานศัพท์* หมอปปลัดเลแต่งเป็นภาษาอังกฤษ อาจารย์ทัด แพลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย แล้วจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อปี 2416

ว่าถึงลีลาสำนวนในการแต่ง ผู้เขียน “..ได้เขียนเป็นสำนวนคนโบราณ ที่เป็นดังนี้ด้วยเหตุว่าเป็นเรื่องโบราณ จำต้องรักษาอารมณ์และบรรยากาศไว้สักหน่อย..” (กราวพากย์)

เจตจำนงของผู้เขียนในข้อนี้ นับว่าประสบความสำเร็จตามสมควร ลีลาสำนวนเช่นนี้หาอ่านได้ไม่มากนักในตลาดหนังสือปัจจุบัน คงเป็นด้วยความสามารถเฉพาะตัวของผู้เขียน จึงทำให้หนังสือเล่มนี้อ่านสนุก ไม่น่าเบื่อ และบางตอนก็แฝงอารมณ์ขันไว้ด้วย ที่นับว่าดียิ่งขึ้นไปอีกนั่นก็คือ ผู้เขียนสามารถนำเรื่องราวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์บางกอกกรีคอร์เดอร์มารวมตีพิมพ์ให้คนรุ่นหลังได้อ่าน แม้จะไม่สู้จุกก็ตาม

สำหรับภาคสองว่าด้วย*มริกันหนแรก*นั้น ผู้เขียนคงมุ่งหมายกล่าวถึงความสัมพันธ์แรกเริ่มระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ภาคนี้แบ่งออกเป็น 7 ตอน จะมีที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจริงๆ เพียง 4 ตอนคือ ตอน “*เอมินระดับคขุนนางเมืองมริกัน*” (หน้า 203-235) “*บัลเลตเดี่ยวเจ้าอารมณ์*” (หน้า 236-298) “*เทาเซนต์แฮร์ริส ผู้มาสานต่อ*” (หน้า 326-359) และ “*ไทยพลัดแผ่นดิน*” (หน้า 425-464) ในแต่ละตอนที่กล่าวอ้างมานี้ ผู้เขียนพยายามเก็บรายละเอียดต่างๆ อันนอกเหนือจาก “*มริกันหนแรก*” อยู่เนืองๆ ทำให้เป็นที่น่าเบื่อแก่ผู้อ่าน เหตุนี้ถ้าหากจะเปลี่ยนชื่อ “*มริกันหนแรก*” เป็น “*ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์*” ก็ดูจะเหมาะกว่าด้วยประการทั้งปวง แม้ผู้เขียนจะมีเจตนาดีที่จะรวมเรื่องราวต่างๆ ไว้ด้วยกัน แต่การทำเช่นนี้ย่อมมีผลให้เนื้อเรื่องขาดเอกภาพประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง รายละเอียดต่างๆ ที่ผู้เขียนพยายามนำมารวมไว้นั้นก็ค้นหาอ่านได้ไม่ยากนัก

ทั้ง *มริกันหนแรก* และ *หมอปัดเลกับกรุงสยาม* มีข้อบกพร่องร่วมกันอยู่ข้อหนึ่งคือ ข้อความหรือข้อเท็จจริงบางตอนซึ่งอาจเป็นที่สงสัยแก่ผู้อ่าน อันผู้เขียนยกมากล่าวอ้างนั้น มิได้มีเชิงอรรถระบุว่าได้จากหนังสือเล่มใด อันจะทำให้ผู้อ่านได้พิจารณาข้อความจริงนั้นโดยรอบคอบ อาทิเช่น ตอนที่ผู้เขียนกล่าวถึงอุปนิสัยของมิสเตอร์เฮย์ว่า “..เป็นคนเยี่ยมเนื้อเยี่ยมตัว” และกล่าวถึงโรเบิร์ต อันเตอร์ว่า “..เป็นคนคล่องได้ทำ! หนเอาทุกอย่าง สิ้นแกก็ค้า..” (หน้า 3) เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้แต่สงสัยด้วยอาการเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง การเขียนสารคดีประวัติศาสตร์โดยขาดหลักฐานอ้างอิงเช่นนี้ ย่อมทำให้หนังสือที่เขียนนั้นด้อยคุณค่าในทางวิชาการเป็นธรรมดา

หมายเหตุ

บทวิจารณ์หนังสือนี้เขียนในขณะที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์